

Metoda validace – podpora práce

PhDr. Lucie Procházková, Ph.D.

pracuje jako odborná asistentka na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, kde přednáší a zabývá se výzkumnou činností. Na Katedře speciální pedagogiky učí (kromě jiného) specializaci „Speciální andragogika osob se zdravotním postižením“, kde se zaměřuje na dospělé jedince se zdravotním postižením, stárnoucí a starší jedince, jejich péči a podporu, ale také na pracovníky, kteří budou v budoucnu pracovat anebo již nyní pracují s dospělými lidmi. Metoda validace je rovněž jedním z jejich témat.

» Jde spíše o to, aby se změnil přístup pečujících osob, aby se dokázaly vcítit do osobní reality dezorientované osoby a přizpůsobily tomu své chování a jednání.

Život se staršími lidmi a každodenní péče o ně může někdy přinášet velmi náročné situace. Zejména pokud se jedná o osoby s určitou mírou dezorientace. Pro zvládnání těchto situací byla vytvořena metoda validace. Je určena pečujícím osobám a ukazuje, jak vhodným způsobem komunikovat s dezorientovanými lidmi nebo lidmi s demencí a podporovat je.

Od poloviny 20. století dochází k celosvětovému demografickému stárnutí společnosti. Zvyšuje se průměrný věk i věk, kterého se muži a ženy dožívají. Podle dlouhodobých prognóz bude tento vývoj nadále pokračovat, narůst bude zejména podíl starších osob. Odborníci očekávají nárůst podílu obyvatel v postproduktivním věku.

Se zvyšujícím se věkem populace narůstá i výskyt **demence**. Podle České Alzheimerovské společnosti se u věkové skupiny 65–69 let vyskytuje demence u cca 1 % osob, u osob nad 85 let dosahoval v roce 2009 tento podíl v celé Evropě 20 % (u mužů) a 28 % (u žen).

Nejčastější příčinou demence je Alzheimerova nemoc. Ta způsobuje pokles kognitivních funkcí, mezi něž patří paměť, myšlení, schopnost úsudku. Mezi základní příznaky patří zhoršování paměti a **dezorientace**. Člověk je dezorientovaný v prostoru i čase. Demence označuje syndrom, který má celou řadu symptomů. Demence je zpravidla charakterizována jako organicky podmíněná, chronická a postupující ztráta kognitivních funkcí. Příčin dezorientace je však více, proto se u metody validace nehovoří jen o lidech s demencí, nýbrž spíše o lidech dezorientovaných.

» Metoda validace

Metodu validace vytvořila Naomi Feil, americká gerontoložka a sociální pracovníce. Reagovala tak na skutečnost, kdy při své práci se staršími a velmi starými lidmi nefungovaly metody, které byly do té doby běžné. Proto zkoušela jiné postupy a techniky, ze kterých vytvořila metodu validace.

Cílem validace není zlepšovat zdravotní stav velmi starých dezorientovaných lidí. Jde spíše o to, aby se změnil přístup pečujících osob, aby se dokázaly vcítit do osobní reality dezorientované osoby a přizpůsobily tomu své chování a jednání.

» Cílová skupina

Osoby, pro které je určena metoda validace, označuje N. Feil jako dezorientované velmi staré (v angl. originále „old-old“)

osoby. Úmyslně pracuje s termínem „dezorientovaní“. U osob, pro které je určena tato metoda, dochází k jinému vnímání reality. Každý člověk vidí svět a vnímá realitu jiným způsobem, přesto však existují určité všeobecně akceptované normy, podle kterých se často orientujeme. U teorie validace je dezorientace chápána jako neschopnost člověka zpracovat narůstající tělesné, sociální a psychologické ztráty, které jsou podmíněné věkem. Tato neschopnost vede k izolaci, člověk se stahuje do sebe a do minulosti. Minulost se stává důležitější než přítomnost.

V životě těchto lidí minulost ožívá, lidé na ni často vzpomínají. Chtějí znovu prožívat příjemné události. Znovu chtějí zažívat situace, kdy byli mladí, všechno zvládali a byli užiteční, kdy měl život smysl. Někdy se mohou vracet vzpomínky na nepříjemné zážitky, které tito lidé chtějí nebo potřebují zpracovat a vyřešit. Je pro ně však těžké na tyto věci vzpomínat a otevřeně o nich hovořit. I proto je třeba zvolit správný přístup, při kterém budeme člověku k dispozici, vyslechneme, podpoříme, ale nebudeme vyvíjet nátlak. Rovněž je velmi důležité nehodnotit kriticky jednání či rozhodnutí, která dotyčná osoba učinila. Jistě měla své důvody, proč tak jednala. Naším úkolem je zážitky sdílet.

» Základní principy

Validace vychází z několika **základních principů**.

❶ **Nedostatečně orientovaní a dezorientovaní staří lidé jsou jedineční a cenní.**

Ke každému člověku je třeba přistupovat jako k osobnosti, respektovat její. To se odráží například v oslovení, kdy neoslovujeme „dědo“, nýbrž „pane“ a příjmením případně titulem, pokud si to dotyčný člověk přeje. Tím projevujeme člověku úctu.

❷ **Nedostatečně orientovaní a dezorientovaní staří lidé by měli být akceptováni takoví, jací jsou: nepokoušíme se je měnit.**

Člověka bychom měli akceptovat takového, jaký je, neměli bychom jej ani jeho

ce s dezorientovanými lidmi

chování soudit. Nesnažíme se změnit chování člověka, nýbrž se snažíme plnit individuální potřeby, které mohou být určitým jednáním vyjadřovány. Starší lidé v institucionálním zařízení si například někdy stěžují, že nedostávají jíst. Vyžadují jídlo, přestože chvíli předtím jedli. Jejich hlad však zpravidla není po jídle. N. Feil to označuje jako „psychologický hlad“, při kterém lidé hladovějí po pozornosti, chybí jim rodina, cítí se sami. Validací přístup pak neznamená vysvětlit jim, že již jedli, nýbrž zjišťovat, co by je „zasýtilo“, uspokojilo.

3 Empatické naslouchání vzbuzuje důvěru, zmírňuje strach a navrácí důstojnost.

Starší lidé se mohou stydět za věci, které již nevládají (např. udržovat pořádek v pokoji) nebo za věci, které se naopak objevují nově a souvisí s věkem či zdravotním stavem (např. inkontinence). V těchto situacích vymýšlí vysvětlení a obviňují jiné (že jim schovávají věci a oni potom nemohou udržovat pořádek, že je někdo polil apod.). My se snažíme sdílet pocity, chápat jejich důležitost, protože ty staršího člověka tíží, ale není schopný o nich otevřeně mluvit. Nesoustředíme se na fakta a pravdivost sdělených informací, nýbrž empaticky sdílíme (a na situaci následně reagujeme).

4 Jsou-li bolestivé pocity vyjádřeny, akceptovány a validovány důvěřivým posluchačem, pak slábnou. Bolestivé pocity, které jsou ignorovány nebo potlačovány, získávají na síle.

Snažíme se být otevření pocitům, které chtějí starší lidé vyjádřit. Často jsou to vzpomínky na dobu, kdy ještě byli výkonní, užiteční, mluví o tom, jak musí uvařit dětem nebo vyžehlit košile manželovi. Naším úkolem opět není vysvětlit jim, že to již není potřeba, nýbrž přistoupit na vzpomínání. V širším kontextu se může jednat i o pocity pečujících osob. I ti se často potýkají s pocity bezmocnosti, smutku, zlosti a potřebují je sdílet. Pokud by je potlačovali, tyto pocity by pouze narůstaly a prohlubovaly se.

5 Chování velmi starých a/nebo dezorientovaných lidí má nějaký důvod.

Někdy se nám může zdát chování starších lidí nepochopitelné. Chování je odrazem tělesných, sociálních a psychologických změn a životních zkušeností. Naším úkolem je pomoci vyjádřit pocity, překonávat nevyřešené problémy (které mohou být z dávné minulosti).

6 Důvody k chování nedostatečně orientovaných nebo dezorientovaných velmi starých lidí vychází ze základních lidských potřeb.

Lidé ve vyšším věku mají tendenci stahovat se z přítomnosti a vracet se do minulosti, kdy všechno dělali sami, kdy byli užiteční, neměli žádné zásadní zdravotní problémy. My akceptujeme osobní realitu člověka, návrat do minulosti, neboť přítomnost je někdy velmi těžko zvladatelná a přijatelná.

7 Dříve osvojené způsoby chování se vrací, když selhávají verbální schopnosti a krátkodobá paměť.

Lidé, kteří již nejsou schopni se dostatečně verbálně vyjadřovat, nahrazují řeč pohyby. Pohyby rtů, jazyka, gesta nahrazují slova. Zrcadlením pohybů a zvuků se dostáváme na stejnou úroveň, což vzbuzuje větší jistotu a sounáležitost.

8 Osobní symboly, které používají nedostatečně orientovaní nebo dezorientovaní starší lidé, reprezentují osoby, předměty nebo koncepty z jejich minulosti a jsou naplněné emocemi.

Lidé v současnosti mohou nahrazovat osoby z minulosti, vedoucí domova nahrazuje otce, pečovatelka sousedku. Také předměty mají význam: sňubní prsten představuje lásku, vztah, kabelka identitu.

9 Nedostatečně orientovaní a dezorientovaní starší lidé žijí na různých úrovních vědomí, často ve stejné době.

Starší dezorientovaní lidé mohou v jednu chvíli hledat své rodiče či tvrdit, že je viděli, a když se jich zeptáme, kde je viděli, odpoví, že nikde, že jsou již v nebi. Staré lidi neobelháváme, oni v podvědomí často znají pravdu, jen ji nechťejí přijmout.

10 Když slábnou smysly, dochází u nedostatečně orientovaných a dezorientovaných starších lidí k autostimulaci. Používají svá „vnitřní slova“, vidí svým vnitřním okem a slyší zvuky z minulosti.

Starší lidé mohou mít velmi živé vzpomínky, slyší plakat své dítě, vidí svého manžela. Opět se jedná o jejich osobní realitu, neměli dostatek času na smutek a vyrovnání se se ztrátou, jejich mozek je stimulován a vyvolává živé vzpomínky.

11 Události, emoce, barvy, zvuky, pachy, chuťové pocity a obrazy odehrávající se tady a teď vzbuzují emoce, které vyvolávají podobné emoce z minulosti.

Věci ze současnosti mohou vyvolat vzpomínky z minulosti. Někteří velmi

starší lidé ještě zažili válku či koncentrační tábory, hlasité zvuky jako je bouchnutí dveří nebo rachot vozíku s jídlem mohou vyvolat negativní vzpomínky. Vůně určitých jídel může připomenout dobu, kdy lidé neměli dostatek jídla a jedli jen jednoduché a stále stejné věci (např. polévky). Anebo mají lidé tendenci shromažďovat jídlo, protože zažili hlad a mají obavy, že by tato situace mohla přijít znovu.

» Závěrem

Metoda validace umožňuje přístup k dezorientovaným starším lidem. Je vhodná jak pro rodinné příslušníky, tak pro pracovníky v terénních službách či rezidenční péči. Podle této metody člověk vhodným způsobem reaguje na určité chování a reakce starších lidí, které mohou být z našeho pohledu zvláštní, neadekvátní či dokonce nevhodné. Často se pak snažíme vysvětlit dezorientovanému člověku, že se mají věci jinak, při obviňování máme tendenci se obhajovat, což starší lidi ještě více rozladí, protože dáváme najevo, že nemají pravdu. Díky validačnímu přístupu je možné dosáhnout uvolnění atmosféry a navázat kontakt, učíme se správně zacházet s vlastními pocity a reakcemi.

Metoda validace není žádnou léčebnou metodou či terapií. Snaží se poukázat na to, že každé chování, i to pro nás v dané chvíli nepochopitelné, má svůj důvod a že když budeme reagovat jiným způsobem, než jsme běžně zvyklí, tak můžeme předcházet vypjatým situacím, podráždění na straně staršího člověka i dotčenosti na straně naší. Naomi Feil zdůrazňuje: „Metoda validace podporuje velmi starého člověka, aby dosáhl svých cílů, ne těch našich.“

PhDr. Lucie Procházková, Ph.D.

Tento text byl zpracován za podpory projektu FRVŠ č. 2460/2011 s názvem „Inovace předmětu Speciální andragogika osob se zdravotním postižením“.

Literatura

- *Výskyt demence* [online], Česká Alzheimerovská společnost. Dostupné na www.alzheimer.cz/alzheimerova-choroba/vyskyt-demence/ [22. 11. 2011].
- FEIL, N. *Validation*. 5. vydání. München: Reinhardt-Verlag 2007. ISBN 3-497-01914-3.
- FEIL, N., de KLERK-RUBIN, V. *Validation. Ein Weg zum Verständnis verwirrter alter Menschen*. 9. přepracované a rozšířené vydání. München: Ernst Reinhardt Verlag 2010. ISBN 3-497-02156-7.
- de KLERK-RUBIN, V. *Mit demenitem Menschen richtig umgehen. Validation für Angehörige*. München: Reinhardt Verlag, 2009. ISBN 978-3-497-02080-5.

odborný časopis

sociální služby

cena: 50 Kč / 2 €

Validace

metoda práce

s dezorientovanými lidmi

Syndrom fragilního

X chromozomu

Olomouc

sklidila úspěch i v Bruselu

Asociace poskytovatelů sociálních služeb České republiky
www.apsscr.cz • www.socialnisluzby.eu

ročník: XIV.
únor 2012

sociální služby

Odborný časopis Sociální služby
Měsíčník vydávaný Asociací poskytovatelů
sociálních služeb ČR
Adresa: Kotnovská 137, 390 01 Tábor
Tel./fax: +420 381 213 332
www.socialnisluzby.eu
www.apsscr.cz
IČO 604 458 31

Ročník: 14
Číslo: 2/2012 ÚNOR
Cena: 50 Kč / 2 € (cena letních dvojčísel: 69 Kč / 2,8 €)
Roční předplatné: 538 Kč / 21,6 €
Objednávky: www.send.cz („Časopisy odborné“).
Členové APSS ČR objednávají časopis písemně,
e-mailem nebo telefonicky na adrese vydavatele
nebo redakce, případně na www.socialnisluzby.eu.

Vychází: V Táboře 10x ročně, 20. den v měsíci,
resp. nejbližší následující pracovní den

Redakce:
Šéfredaktor: Zdeněk Kašpárek
sefredaktor@apsscr.cz
+ 420 606 832 551
Zástupkyně šéfredaktora: Mgr. Magda Dohnalová (Kocábová)
redakce@apsscr.cz
+ 420 606 751 156

Jazyková korekce:
Mgr. Jana Hanoušková
Za gramatickou správnost cizojazyčných příspěvků
odpovídají jejich autoři.

Redakční rada:
Mgr. Petr Brázda
JUDr. Vladimír Hort
Mgr. Petr Hanuš
Mgr. Irena Lintnerová
Ing. Jiří Horecký, MBA
Ing. Renata Kainráthová
Zdeněk Kašpárek
Mgr. Miroslav Sklenář
Mgr. David Sourek

Grafické zpracování a tisk:
RUDI, a. s., Komenského 1839, 390 02 Tábor

Distribuce:
SEND Předplatné, s. r. o., Ve Žlábku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice,
www.send.cz, tel.: 225 985 225, GSM: 777 333 370,
fax: 225 341 425, e-mail: send@send.cz,
SMS: 605 202 115

Objednávky a distribuce na Slovensku:
MAGNET PRESS, SLOVAKIA, s. r. o.
P. O. Box 169, 830 00 Bratislava, Slovensko
Tel.: 00421/2/67201931-33 předplatne
e-mail: predplatne@press.sk, www.press.sk

Fotografie a ilustrace:
Není-li uvedeno jinak:
Fotky & Foto a archivy autorů příspěvků
Foto na s. 4 (citát): <http://cs.wikipedia.org/>
„První let, 17. prosinec 1903“

Foto na titulní straně:
Jan Andreáš: Model centra Olomouce v zimě

Příspěvky a inzerce:
Příspěvky mohou být redakčně upravovány a kráceny.
Inzerce, PR články a příspěvky do rubrik Štřípky
z domova a Pro inspiraci přijímá zástupkyně šéfredaktora.
Za obsah inzercí a PR článků odpovídá zadavatel.
Nevyžádané rukopisy, fotografie a další podklady
k příspěvkům se nevracejí. Přetiskování krátkých úryvků
článků je možné pouze s uvedením přesné citace včetně
názvu a jména autora článku, ročníku, čísla a strany.
Přetiskování celých článků či jejich částí přesahujících
jeden odstavec je možné pouze se svolením redakce.
Šíření kopií článků je možné pouze zdarma. Uzávěrka
je vždy 15. dne předchozího měsíce. Další pokyny pro
autory a inzercy naleznete na www.socialnisluzby.eu.

Registrace:
Povoleno rozhodnutím MK ČR E 11018
ISSN 1803-7348

Z obsahu čísla:

- Nabídka Institutu vzdělávání APSS ČR 6
- Završení projektu E-Qalin® 8
- Pozvánka na konferenci Perspektivy bydlení 9
- Komunitní centra na Slovensku 10
- Validace – metoda práce s dezorientovanými lidmi 12
- Syndrom fragilního X chromozomu, I. část 14
- Emoční inteligence 16
- Profima Effective: Vzdělávání v sociálních službách – povinnost či příležitost? 17
- Ohlédnutí za Evropským rokem dobrovolnictví 2011 18
- Nepřizpůsobivý klient – názory odborníků 20
- Sociální podnikání – získávání prostředků z vlastních zdrojů 23
- MPSV: Realizace dotačního návrhu pro rok 2012 24
- Právní poradna: Novelizace zákona o sociálních službách 25
- VOP: Opatrovnické řízení 27
- Bezbariérová Olomouc sklídila úspěch i v Bruselu 28
- SANANIM – podpora na trhu práce 31
- Dílčí výstupy projektu SAVE AGE 32
- Ekologicko-charitativní projekt Sbírej toner 34
- Zařízení certifikovaná systémem Značka kvality 36
- Pro inspiraci: Sněhuláci z papíru 37
- Cvičení pro seniory 37
- Štřípky z domova 38

